

ארצות הברית ונאט"ו בפרשת דרכים מול התנהלות רוסיה במלחמה באוקראינה

אלדד שביט ושמעון שטיין | 2 באוקטובר, 2022 | גיליון 1648

החלטת הנשיא פוטין לספח ארבעה מחוזות מאוקראינה והגדרתו את מאבקו באליטות המערביות כמאבק קיומי, תוך איום כי הוא נחוש להגן על השטחים שסופחו ואיומים מרומזים על אפשרות לשימוש בנשק בלתי קונבנציונאלי, מגבירים משמעותית את הסיכון בהסלמה ומציבים את הממשל האמריקאי ובעלות בריתו בפרשת דרכים. נראה כי התנהלותה של רוסיה תחייבם לגבש אסטרטגיית המשך כאשר אתגר התמיכה באוקראינה בלי להיגרר למלחמה מול רוסיה הולך ומחריף. לפי שעה, למעט האיום בתגובה קשה ו"החלטית", ארצות הברית ונאט"ו מותירות בערפל את תגובתן לשימוש רוסי בנשק לא קונבנציונאלי. התגובה יכולה להיות מדינית (ניתוק יחסים) וכלכלית, אך אין לשלול גם תגובה צבאית קונבנציונאלית. הודעתה הרשמית של ישראל, שנמענה עד כה מלהיענות לדרישת אוקראינה להושיט לה סיוע צבאי, כי לא תכיר בסיפוח רוסי של המחוזות האוקראינים, הנה צעד חיובי, אך לא מספק. על ממשלת ישראל להתייבב בבירור לצד אוקראינה, ובכלל זאת להיענות לדרישותיה בתחום הביטחוני וכך גם לעמוד ללא היסוס לצד ארצות הברית במאבק, שישפיע על עיצוב הסדר העולמי העתידי ועל מקומה ומעמדה בהקשר זה.

הממשל האמריקאי מתמיד בהצהרותיו הנחושות מול מהלכיה של רוסיה במלחמה באוקראינה. בתגובה להחלטת רוסיה לספח ארבעה מחוזות משטחה של אוקראינה [גינה הנשיא בידן](#) את המהלך, הגדיר אותו כלא לגיטימי וקבע כי ארצות הברית תמשיך לסייע לאוקראינה להחזיר לעצמה את השליטה על שטחה על ידי חיזוק יכולותיה הצבאיות והדיפלומטיות. בידן גם הזהיר את מוסקבה כי וושינגטון תגן על כל אינץ' מטרטוריה בריט נאט"ו. מזכ"ל נאט"ו ינס סטולטנברג הדגיש כי מהלכי רוסיה מהווים הסלמה רטורית שכמוה לא ראינו מאז תחילת המלחמה.

איומיו ה"מרומזים" של הנשיא פוטין בדבר האפשרות לשימוש בנשק גרעיני זוכים לתשומת לב רבה בווינגטון. בממשל גובר החשש כי לאור הצלחותיה של אוקראינה במתקפת הנגד, הסבירות לכך גברה, גם אם בעת הנוכחית גורמים בפנטגון מדגישים כי לא מאותרים סימנים קונקרטיים מעידים. בכל מקרה, הממשל עם בעלות בריתו בנאט"ו שבים וקובעים כי התגובה לכל שימוש בגרעין תהיה "החלטית" (Decisive). היועץ לביטחון לאומי של ארצות הברית הדגיש כי הממשל העביר "מסרים ישירות ובאופן פרטי לרמות הבכירות ביותר בקרמלין" וכי

"לשימוש בנשק גרעיני תהיינה השלכות קטסטרופליות על רוסיה לאחר שארצות הברית ובעלות בריתה יגיבו בנחישות, וכי הממשל היה ברור וספציפי לגבי מה זה יכול".

עד היום הממשל ובעלות בריתו התמקדו בהטלת סנקציות רחבות היקף על רוסיה. ארצות הברית ובעלות בריתה בנאט"ו סייעו לאוקראינה באספקה שוטפת של מערכות נשק, שתרמו רבות ליכולתה להשיב מלחמה שערה ולהצלחותיה הצבאיות, כולל במתקפת הנגד שבוצעה בשבועות האחרונים.

בהתמודדות עם המהלכים הרוסיים, גם לאחר נאום הסיפוח, הממשל ומדינות אחרות הטילו סנקציות נוספות על מוסקבה והקונגרס האמריקאי מתכוון לאשר חבילת נשק נוספת לאוקראינה בסך כ-1.1 מיליארד דולר. עם זאת, גם עתה הממשל נמנע מלפרט את ראייתו אשר ליעד הסופי (End game), ולמעט התבטאות של שר ההגנה לויט אוסטין במסיבת עיתונאים לאחר ביקור באוקראינה, כי מטרת ארצות הברית היא להחליש את רוסיה כך שבעתיד לא תוכל לחזור על מה שעשתה באוקראינה, הממשל מסתפק בהדגשת רצונו להבטיח את ריבונות אוקראינה. הנשיא ביידן קבע [במאמר דעה](#) שפרסם (ב-31 במאי) בניו יורק טיימס כי בראייתו, היעד צריך לכלול החזרת השליטה של אוקראינה בכלל השטחים שנתפסו על ידי רוסיה וגביית מחיר כבד מרוסיה. בהסתכלות רחבה יותר, הממשל מכוון גם לחיזוק ההרתעה מול סין, לאור הסיכון כי תבקש לפעול צבאית כדי לכבוש את טייוואן ולהשליט בה את ריבונותה. עדיין, מוקדם לקבוע האם הממשל יצליח לממש את יעדיו. כבר עתה ברור כי מדיניותו הזהירה ולעיתים ההססנית לא עוצרת את פוטין, החדור שליחות היסטורית, מלהמשיך במערכה ואף להסלימה.

כשהמלחמה באוקראינה נמשכת והסיכונים להסלמה בעקבות האיומים מצד רוסיה להשתמש בנשק בלתי קונבנציונאלי אך גוברים, נראה כי הממשל האמריקאי ובעלות בריתו ניצבים בפני פרשת דרכים. מחד גיסא, עומד בעינו עניינם לגבות מרוסיה מחיר בגין תוקפנותה ולמנוע ממנה הישגים. ומאידך גיסא, הם מבקשים לא להידרדר למלחמה כוללת. ספק אם המדיניות האמריקאית הנוכחית יכולה לתת מענה לסתירה בין שני יעדים אלה ונראה כי וושינגטון תידרש לגבש אסטרטגיית המשך למערכה באוקראינה. סביר כי תהליך קבלת ההחלטות בווישינגטון ובבירות האחרות יהיה חייב לתת מענה למספר דילמות, שהתייחסות אליהן תהיה בבסיס המענה שייבחר:

הימנעות מלהיגרר למלחמה מול רוסיה - אתגר שהופך קשה ביותר, בעיקר לאחר ההכרזה על הסיפוח והאיום כי תקיפה של אזורים אלה תיחשב כהתקפה על רוסיה. עד כה ארצות הברית ונאט"ו הקפידו לדרוש מאוקראינה לא לתקוף את שטח רוסיה ואף נמנעו מלהיענות לדרישת אוקראינה לספק לה מערכות נשק מתקדמות לטווח רחוק, מחשש להסלמה. כעת משימה זו הופכת לבעייתית ביותר כאשר צפוי כי המערכה הצבאית תימשך. הממשל נערך לאפשרות שפוטין יממש את איומו ויעשה שימוש בנשק בלתי קונבנציונאלי. הממשל מנסה אמנם להרתיע את הרוסים מלנקוט צעד דרסטי זה, אך מנגד הוא לוקח בחשבון

את האפשרות כי לשימוש בנשק גרעיני, גם אם יהיה טקטי, יהיו השלכות אסטרטגיות שאפשר שיחייבו שינוי במאפייני ההתנהלות המערבית. לפי שעה, למעט איום בתגובה קשה, ארצות הברית ונאט"ו מותירות בערפל את אופי תגובתן ולא ברור האם הממשל קיבל כבר החלטה והאם הושגה הסכמה עם בעלות בריתו. כך או כך, התגובה יכולה להיות מדינית (ניתוק יחסים) וכלכלית, אך אין לשלול גם תגובה צבאית קונבנציונאלית. בכל מקרה, סביר כי התגובה תושפע גם מהחשש בקרב חברות נאט"ו, ביניהן גרמניה וצרפת, מפני הסלמה. כן מוערך ששימוש רוסי בנשק בלתי קונבנציונאלי עשוי לקדם (גם אם זה נשמע מופרך) דווקא דינמיקה שתוביל להפסקת אש לאחר שארצות הברית ומדינות אחרות יפעילו לחצים על אוקראינה להסתפק בחזרה לקווי פברואר, כך שפוטין יוכל להציג הישג.

הקפדה על התאום ושיתוף הפעולה בין ארצות הברית לבעלות הברית - ההנהגות האירופיות ניצבות בפני מסד לחצים רחב, בעיקר על רקע המחסור בגז ובעקבות כך עליית המחירים שהשפעתה אך תלך ותגבר בהתקרב החורף. כבר כיום ניכרים לחצים לקדם מהלכים לסיים את הלחימה, גם אם יחייבו את אוקראינה לשלם מחיר טריטוריאלי עבור זאת. גם אם התגובות לאחר הכרזת הסיפוח היו תקיפות יש להניח שהחשש מפני אסקלציה יביא להתגברות הקולות הדורשים חידוש המשא ומתן והגעה לפשרות עם רוסיה. בכל מיקרה, נראה כי פוטין ימשיך במאמציו להרחיב הסדקים בין ארצות הברית לבעלות בריתה באירופה וההתנכלות בימים האחרונים, ככל הנראה הרוסית, לצינורות הגז נורדסטרים 1 ו-2 (שאספקת הגז מהם הופסקה עוד קודם לכן), נועדה כנראה ליצור אפקט פסיכולוגי ולתרום לעליית מחירי הגז. יצוין כי, למעט אספקה של גז נזולי, שלו התחייבה ארצות הברית בשעתו, אין לממשל האמריקאי מענה לצרכים האירופים.

לחצים פנימיים בארצות הברית - לפי שעה, הממשל נמנע מלקשור את מדיניותו מול המשבר באוקראינה להיבטי פנים אמריקאיים. עם זאת, התחזיות בדבר אינפלציה גוברת וסיכון למיתון עלולים להגביר את הלחצים הפנימיים על הממשל להסכין עם הצורך בלקדם מול אוקראינה נוסחה שתאפשר את סיום הלחימה, ובעיקר אם הסיכון להידרדרות יגבר וישפיע על המצב הכלכלי כשבאופק מיד לאחר בחירות האמצע (תחילת נובמבר) תחילתו של המרוץ לבחירות לנשיאות ב-2024.

מורשתו של הנשיא ביידן - ספק אם למדיניותו של ביידן מול אוקראינה הייתה תרומה משמעותית לשיפור המסוים שנרשם לאחרונה באחוזי התמיכה בו. עם זאת, סביר כי הנשיא רואה בה נדבך מרכזי במורשתו וביכולתו להציג הישגים בסדר היום שביקש לקדם, ובעיקר בביסוס מעמדן של דמוקרטיות מול אוטוקרטיות. יתר על כן, בראייתו, ארצות הברית הצליחה להחזיר לעצמה את מעמדה כמעצמה מובילה ויהיו לכך השלכות חיוביות מבחינתה על המאבק מול סין והניסיון של מדינות נוספות להשפיע על סדר עולמי חדש ועל מעמדן מול ארצות הברית ישראל בחרה עד כה לא להיענות לפניות אוקראינה ולסייע לה בפועל במערכה והיא גם אינה שותפה פעילה למאמציו של הממשל להגדיל את הסיוע הבינלאומי לאוקראינה וכך להשפיע

ישירות על תוצאות המערכה ועל המאבק הבין מעצמתי המתנהל בעקבותיה. החלטת ישראל להודיע חד משמעית שלא תכיר בתוצאות משאלי העם בשטחים מאוקראינה ובהחלטה של רוסיה לספח אותם הנה צעד חיובי אך לא מספק. הצהרות תמיכה אינן מספיקות ועל ממשלת ישראל להתייצב באופן ברור לצידה של אוקראינה, בכלל זאת להיענות בחיוב לדרישותיה בתחום הביטחוני. עליה לעמוד ללא היסוס לצידה של ארצות הברית במאבק, שללא כל ספק תהיה לו השפעה על עיצוב הסדר העולמי העתידי ועל מקומה ומעמדה של וושינגטון בהקשר זה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט